

ОЦІНКА ТЕНДЕНЦІЙ І СТРУКТУРНИХ ЗМІН У ХАРЧОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано зміни обсягу виробництва підприємств харчової промисловості за 2004–2005 рр., оцінюються тенденції структурних змін на основі оцінки динаміки обсягу виробництва та інвестицій в харчову промисловість України. Запропоновано шляхи поліпшення структури харчової галузі.

Ключові слова: галузева структура, харчова промисловість

I. Вступ. Сьогодні харчова промисловість посідає одне з провідних місць в економіці України: частка якої в загальному обсязі промислового виробництва займає друге місце після чорної металургії і досягає 18%.

У 1991–1994 рр., внаслідок загострення економічної кризи в державі, використання виробничого потенціалу харчової промисловості було досить обмеженим, галузь відчувала труднощі в своєму розвитку. Таке становище було пов'язане, насамперед, з різким скороченням переробки сільськогосподарської сировини, погіршенням її якості, порушенням міжгалузевих зв'язків з постачальниками матеріально-технічних засобів та торгівлею, незахищеністю власного товаровиробника. В цей період зменшувалися обсяги виробництва основних видів продукції галузі.

Найбільшого спаду зазнала м'ясо-молочна галузь. На 30–40% скоротився продаж заготовельним і переробним підприємствам худоби та птиці в живій вазі, молока, яєць. Одночасно збільшилися обсяги продажу продукції тваринництва сільськогосподарськими товаровиробниками по інших каналах реалізації. Через власні магазини, кіоски реалізовувалося близько 30% обсягу продажу цих товарів. У декілька разів збільшилась їх реалізація за бартерними угодами, широко практикувалось виробництво продукції на давальницьких умовах.

Зменшення обсягів виробництва, в першу чергу, торкнулось як середніх, так і великих підприємств, на яких виробничі потужності використовувались лише на 30–60%.

Така ситуація не дозволила повною мірою забезпечити вирішення продовольчої про-

блеми, підвищити якість і розширити асортимент продукції, перешкоджала повному завантаженню потужностей діючих великих і середніх підприємств.

Одним із кроків, який привів до уповільнення темпів зменшення обсягів виробництва, пов'язаний насамперед із змінами, зумовленими масовою приватизацією переробних підприємств.

Водночас відбувався значний розвиток невеликих і малих підприємств, що є економічним результатом адаптації виробництва до зміни навколишнього економічного середовища, оптимізації своїх виробничих витрат, наближення випуску обмежених партій харчових продуктів до місць виробництва сільськогосподарської сировини. Такі підприємства більш гнучко реагували на зміни в пропозиції сировинної бази та місцевого попиту.

До 1998 р. у харчовій промисловості процес приватизації практично завершився, тобто форму власності змінили майже 93% підприємств.

II. Постановка завдання. Важливим заходом, спрямованим на стабілізацію ситуації в харчовій галузі та зміцнення її позицій на внутрішньому споживчому ринку, стало удосконалення механізму регулювання імпорту сільськогосподарської продукції і продовольства. Зважаючи на значний потенціал аграрного сектора України, у 1997 р. було прийнято Закон України «Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції», яким були суттєво підвищені ставки мита, що дозволило зменшити обсяги імпорту агропромислової продукції протягом останніх років у 2 рази.

Тому актуальною залишається проблема пошуку дійових механізмів вирішення задач об'єднання, стабілізації та підвищення ефективності функціонування харчової промисловості України на основі наявного виробничого потенціалу, який забезпечить перспективну спрямованість розвитку промислових підприємств.

III. Результати. Враховуючи те, що в харчовій промисловості сконцентровано понад

16% діючих промислових підприємств – юридичних осіб, підприємствами вироблено продукції в 2005 р. на 17,8% більше, ніж у минулому. (рис.1).

відновленням економічного зростання в Україні та досягненням мак-роекономічної стабілізації, коли галузевий індекс становив 107% відповідно до 1998 р. (Таблиця 1)

Виробники постійно працюють над оновленням та розширенням асортименту.

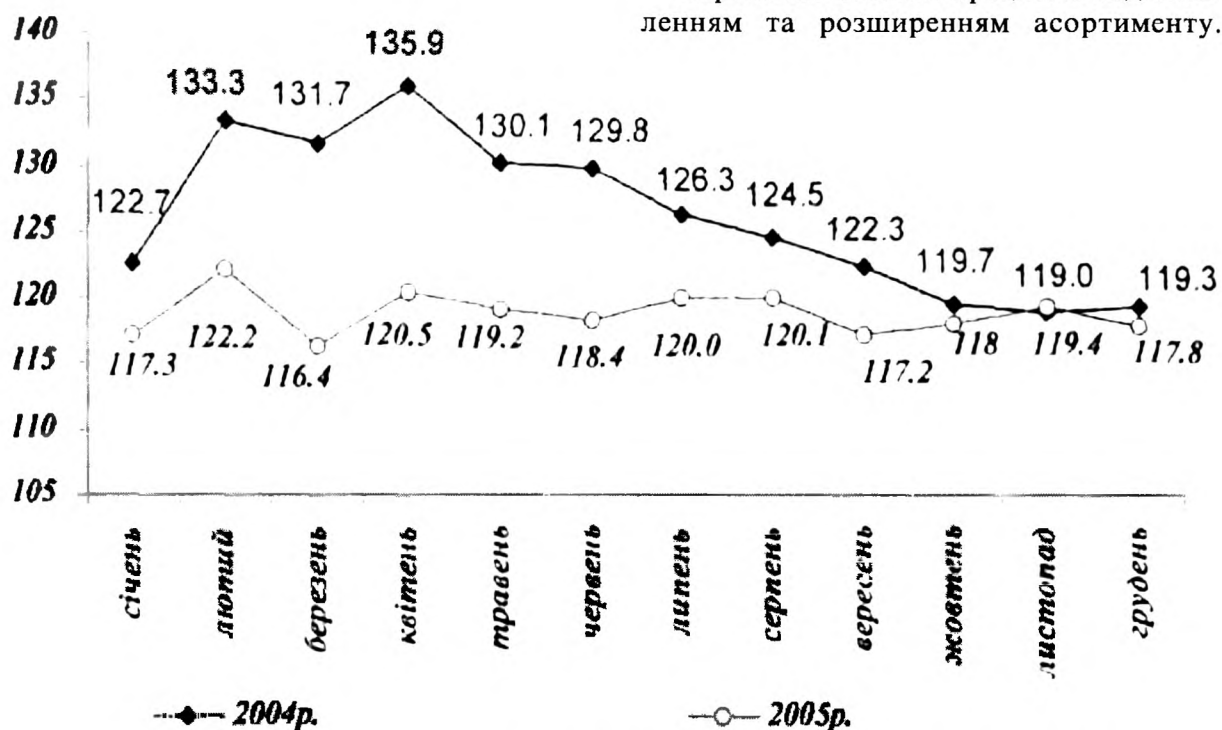

Рис. 1. Зміни обсягу продукції підприємств харчової промисловості та з перероблення сільськогосподарських продуктів (парастаючим підсумком у % до відповідного періоду попереднього року)

Зростання обсягів продукції досягнуто на підприємствах з виробництва готових кормів для тварин у 2,1 раза, промислової переробки овочів та фруктів – на 66,4%, оброблення зерна – на 43,4%, виробництва напоїв – на 30%, виробництва інших харчових продуктів – на 18,9%, виробництва молочних продуктів – на 15,9%, м'ясної промисловості – на 8,9%.

Збільшилось виробництво кормів готових для сільсько-господарських тварин у 3,8 раза, молока обробленого рідкого – на 44,2%, борошна – на 35,2%, напоїв безалкогольних – на 27,5%, продуктів кисломолочних – на 18,1%, сирів жирних – на 16,6%, м'яса, включаючи субпродукти I категорії, – на 14,2%, круп – на 8,6%, ковбасних виробів – на 3,7%.

Менше, ніж у 2004р., вироблено казеїну та казеїнатів на 34,5%, масла вершкового на 28,2%, сиру свіжого неферментованого – на 26,5%, маргарину та продуктів аналогічних на 26,2%, виробів хлібобулочних – на 3,5%.

Тому, початок сучасного етапу розвитку харчової промисловості збігається в часі з

У 2004 р. освоєно 48 видів нової конкурентоспроможної продукції, впроваджено 2 нові маловідходні, ресурсозберігаючі технологічні процеси. У 2004 р. на інноваційні роботи підприємства витратили 6,1 млн. грн., з них 96% – на створення та впровадження у виробництво нових технологічних процесів та 4% – на освоєння виробництва інноваційних видів продукції. Разом з тим частка інноваційних витрат у загальній сумі операційних витрат з реалізованої продукції становила лише 1,4%.

З початку 2005 р. за даними статистичних спостережень освоєно 20 видів інноваційної продукції та впроваджено 3 нових технологічних процеси.

Загальна стабілізація зовнішнього економічного середовища сприяла поліпшенню інвестиційного клімату в Україні та пожвавленню інвестиційної діяльності. Зокрема, у подальшому розвитку харчової промисловості важливу роль відіграло збільшення обсягу інвестицій в основний капітал пере-

Індекси продукції харчової промисловості за видами діяльності та перероблення сільськогосподарських продуктів (відсотків до попереднього року)

Показники	2001	2002	2003	2004	9міс 2005
Харчова промисловість та перероблення сільськогосподарських продуктів	86,0	86,4	112,5	119,3	117,2
<i>Харчова промисловість</i>	85,8	85,7	112,7	119,9	117,7
м'ясна промисловість	45,2	106,8	178,4	108,3	104,8
промислове перероблення овочів та фруктів	35,5	8,7	46,3	135,7	176,2
виробництво молочних продуктів	143,4	63,9	95,6	138,9	117,1
оброблення зерна, виробництво крохмалю	82,3	90,7	152,3	101,1	140,1
виробництво інших харчових продуктів	101,4	88,5	85,8	128,5	122,5
виробництво напоїв	87,3	93,4	91,6	99,2	129,6
<i>Тютюнова промисловість</i>	107,3	251,4	100,2	39,0	-

робних галузей: у 1999 р. – на 6%, у 2000 р. – на 27, у 2001 – на 45, у 2002 р. – на 35%.

Крім цього, харчова галузь посідає перше місце за обсягами залучених іноземних інвестицій. До неї надійшло близько 900 млн дол. США, що становить 19% усіх іноземних

інвестицій, вкладених у вітчизняну економіку. Це, а також власні кошти підприємств, дозволило суттєво оновити матеріально-технічну базу, підвищити конкурентоспроможність вітчизняних продуктів, впровадити сучасні технології.

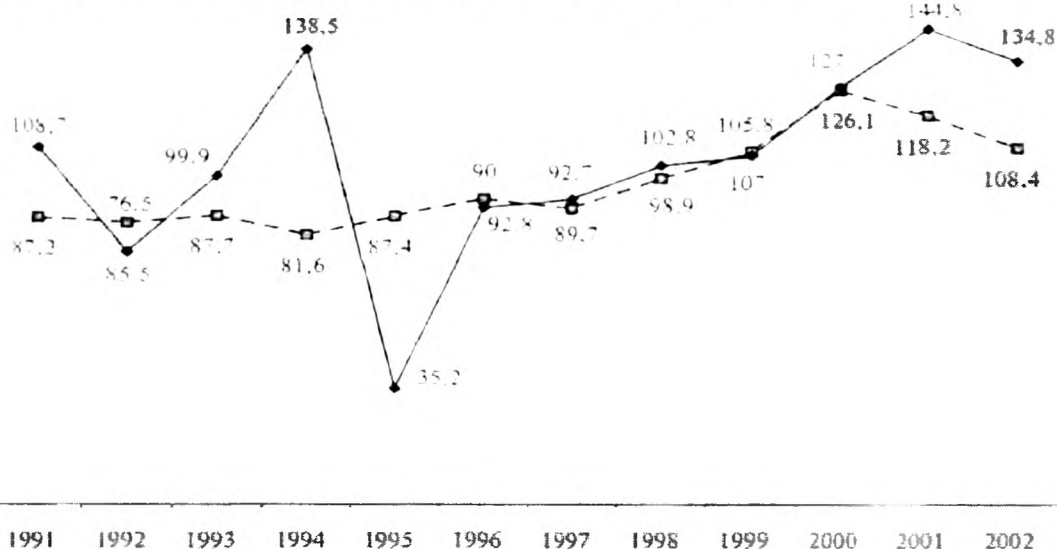

Рис. Динаміка виробництва та інвестицій у харчовій промисловості, % до попереднього року

—◆— Виробництво   —□— Інвестиції

Активне інвестування в основний капітал дозволяє впроваджувати новітні досягнення науково-технічного прогресу, сучасні методи зберігання сировини, зменшувати витрати на всіх стадіях переробки, удосконалювати організацію виробництва і праці, зводити до мінімуму витрати робочої сили, паливно-енергетичних і матеріальних ресурсів. Позитивні результати роботи підприємств галузі дозволили їм у 2002 р. спрямувати на модернізацію власної матеріально-технічної бази на 35% більше, ніж у попередньому році, що становить 23% обсягу вітчизняних інвестицій в економіку держави.

Про високу інвестиційну привабливість та доходність харчової промисловості свідчить рейтинг «ТОП — 100 найкращих компаній України» за 2001 р., в якому в десятку лідерів із зростання прибутку увійшли 3 підприємства галузі, а ТОВ «Союз-Віктан» та компанія «Крафт Фудз Україна» посіли перше та друге місця відповідно, Дніпропетровський етилоекстракційний завод — дев'яте. У 2001–2002 рр. найбільш динамічно розвивалися підприємства з виробництва кондитерської та молочної продукції, соусів, харчових приправ та хлібопродуктів. Переможцями Національного рейтингу «Краща торгова марка України» стали Харківська бісквітна фабрика, ВАТ «Кіровоградський птахоконбігат», «Дніпропетровський комбінат харчових концентратів», ЗАТ «Оболонь» та інші.

Це сприяло підвищенню рівня використання виробничих потужностей галузі, у 1999–2002 рр. принципово змінилися тенденції розвитку галузі: в цілому обсяги виробництва харчової продукції зросли в 1,7 рази, а щорічні темпи їх приросту становлять в середньому 14%. Зокрема, у 2001 р. темпи приросту виробництва у харчовій промисловості та у переробленні сільськогосподарської продукції порівняно з попереднім становили 8,4%, обсяг виробництва досяг 31 млрд. грн. Вироблено більше, ніж у 2001 р., олії, спирту етилового, лікєро-горілкової продукції, вина, кондитерських виробів, харчових концентратів, солі, мінеральних вод, пивно-безалкогольних напоїв, консервів плодівочевих і молочних, тютюнової продукції, мила тощо. У січні – травні 2003 р. обсяги виробництва продукції галузі зросли на 15% порівняно з аналогічним періодом минулого року. Зростання відбулося по всіх видах основної продукції.

Позитивна динаміка виробництва в харчовій промисловості та з перероблення сільськогосподарських продуктів спостерігається другий рік поспіль. У 2004р. порівняно з попереднім роком випуск продукції збільшився на 19,3%, у 2003 р. – на 12,5%.

Вагомий внесок у досягнення позитивних результатів зроблено підприємствами молочної промисловості та з виробництва інших харчових продуктів, де обсяги виробництва зросли проти рівня 2003р. відповідно на 38,9% та 28,5%.

Приріст виробництва у січні-вересні 2005 р. склав 17,2% порівняно з відповідним періодом 2004р. (Таблиця 2)

У 2004 р. зріс випуск таких основних видів продукції: молока обробленого рідкого, сирів жирних, ковбасних виробів, продуктів кисломолочних, борошна, виробів кондитерських з цукру, включаючи білий шоколад, шоколаду та інших продуктів харчових готових з вмістом какао, горілки, спирту питного з вмістом спирту менше 45,4%, безалкогольних напоїв.

У 2005 р. зросло виробництво таких найважливіших видів продовольчих товарів, як молоко обробленого рідкого та горілки, спирту питного з вмістом спирту менше 45,4%.

Відносно виробництва основних видів продукції харчової промисловості на одну особу, то в області є дещо нижчий рівень, ніж у державі. (Таблиця 3).

З метою забезпечення стабільного надходження сільськогосподарської сировини необхідної якості та уникнення додаткових витрат на посередників потужні харчові підприємства почали створювати власні сировинні зони шляхом укладання довгострокових договорів поставки із сільгоспвиробниками та договорів оренди сільськогосподарських земель. Формування сировинної бази сприяло збільшенню на 30% продукції м'ясо- і рибопереробних підприємств, на 7% жиросировинних, на 3% зернообробних і хлібопекарських.

Нарощування виробництва тваринницької продукції та розширення сировинної бази для харчової промисловості значною мірою зумовлено реалізацією Указу Президента України «Про заходи щодо стабілізації ситуації на споживчому ринку та розвитку тваринництва у 2001–2002 роках» від 17 лютого 2001 р. В результаті у 2001 р. вдалося стабі-

Таблиця 2

Виробництво найважливіших видів продукції харчової промисловості

Показники	1985	1990	1995	2000	2002	2003	2004	2004 у % до 2003	9 міс. 2005	9 міс. 2005 у % до 9 міс. 2004
М'ясо, включаючи субпродукти I категорії, тонн	52397	56936	22701	14311	9160	14434	13505	91,4	10564	110,4
Ковбасні вироби, тонн	10960	13655	5521	3507	1783	2448	3008	125,7	2006	99,4
Масло тваринне, тонн	4819	5376	3520	1613	1087	773	1229	158,9	731	71,2
Борошно, тонн	210180	211593	102466	38045	23169	27288	29147	106,8	22276	134
Хліб і хлібобулочні вироби, тони	242549	251081	92644	23698	21207	24219	23218	98,1	14449	95,8
Горілка і лікоро- горілчані вироби, тис. дал	1541	1508	1293	442	240	149	179	149,3	214	175,4
Безалкогольні напої, тис. дал	1705	2569	680	1368	1437	2282	2117	100,6	1999	127,1
Пиво, тис. дал	3711	2924	1116	445	163	338	291	84,4	183	79,2
Макаронні вироби, тонн	6683	8165	2574	385	509	58	32	77,2	20	2р.
Мінеральні води, тис. дал	1120	1880	526	1306	948	1192	1258	111,3	734	134,2

Таблиця 3

Виробництво найважливіших видів продукції харчової промисловості на одну особу

Показники	1990	1995	2000	2001	2002	2003		2004	
						область	Україна	область	Україна
М'ясо, включаючи субпродукти I категорії, кг	39,6	15,5	9,8	5,5	6,5	10,3	11,8	9,7	11,4
Ковбасні вироби, кг	9,5	3,8	2,4	1,4	1,3	1,7	5,6	2,2	7,0
Масло тваринне, кг	3,7	2,4	1,1	1,6	0,8	0,6	3,0	0,9	2,9
Борошно, кг	147,2	69,8	26,2	22,0	16,5	19,4	59,0	20,9	62,0
Хліб і хлібобулочні вироби, кг	174,7	63,2	16,3	15,4	15,1	17,3	50,3	16,6	48,6
Кондитерські вироби, кг	15,1	3,3	0,8	1,2	2,0	1,9	17,5	1,4	6,5
Безалкогольні напої, л	17,9	4,6	9,4	14,0	10,2	16,3	23,4	15,2	29,8
Макаронні вироби, кг	5,7	1,8	0,3	0,4	0,4	0,04	1,8	0,02	2,1
Мінеральні води, л	13,1	3,6	9,0	6,2	6,8	8,5	18,3	9,0	24,8

лінувати ситуацію в галузі і навіть збільшити об'єкти виробництва продукції тваринництва на 5%, у 2002 р. – на 8%. Зростанню поголів'я худоби та птиці, підвищенню їх продуктивності сприяло збільшення на 32% виробництва готових кормів для тварин. (Таблиця 4).

Зросла конкурентоспроможність українських продуктів харчування на внутрішньому і зовнішньому ринках. Майже 95% продовольчих товарів, що реалізуються на внутрішньому ринку, є продуктами вітчизняного виробництва. В середині 90-х років це співвідношення було не на користь місцевих виробників.

же до 20 країн далекого зарубіжжя. Найактивнішими імпортерами були Росія (46% усього експорту сільськогосподарської продукції), Білорусь, Молдова, Азербайджан, Литва, Австрія, Іспанія, Німеччина, Греція.

Найбільш динамічно зросли у 2002 р. поставки на зовнішні ринки таких українських харчових продуктів: цукру – у 6 раз, масложирової продукції – у 1,4 раза, шоколаду, алкогольних і безалкогольних напоїв – у 1,2 раза. Такі результати в основному були досягнуті за рахунок розвитку інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності та успішної маркетингової діяльності вітчизняних

Таблиця 4

Темпи росту виробництва продукції (робіт, послуг) по основних видах промислової діяльності за 2005 рік

Показники	Темпи росту (у порівнянних цінах), у %		
	грудень 2005р.		2005р. до 2004р.
	до листопада 2005р.	до грудня 2004р.	
Харчова промисловість та перероблення сільськогосподарських продуктів	82,4	101,9	117,8
Харчова промисловість	82,4	101,9	118,1
м'ясна промисловість	78,1	75,5	108,9
промислове виробництво рибної продукції	130,2	404,7	110,4
промислове перероблення овочів та фруктів	-	93,6	166,4
виробництво жирів	-	-	-
виробництво молочних продуктів	86,1	111,9	115,9
перероблення зерна, виробництво крохмалю	104,5	142,2	143,4
виробництво готових кормів для тварин	83,2	181,5	213,2
виробництво інших харчових продуктів	52,7	104,3	118,8
виробництво напоїв	154,6	142,4	130,0
Тютюнова промисловість	-	-	-

У ході реалізації Указу Президента України «Про заходи щодо розвитку продовольчого ринку та сприяння експорту сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів» від 7 серпня 2001 р. Україна зміцнює свої позиції на світовому ринку продуктів харчування, експорт яких у 2002 р. перевищив 850 млн дол. США, що на 12% більше, ніж у попередньому році. Зовнішньоторговельний оборот основних видів продукції харчової промисловості у 2002 р. перевищив 1,5 млрд. дол. США або 42,7% зовнішньоторговельного обороту сільськогосподарської продукції України. Позитивне сальдо становило 180 млн дол. США. (Таблиця 5)

Продовольчі товари з України експортуються до країн СНД, Балтії, а також май-

виробників харчових продуктів на зовнішньому та внутрішньому ринках. Вони беруть активну участь у всесвітніх виставках «ЕКСПО», «Зелений тиждень» (ФРН), організують національні та міжнародні виставки-ярмарки «Продукти України», «Агро», «ПРОДЕКСПО УКРАЇНА», «Оптові продовольчі товари» тощо. Прикладом міжнародного визнання продукції вітчизняних підприємств харчової промисловості є вихід у 2001 р. української компанії «Сандора», першою з країн СНД, у фінал європейського конкурсу якості. З метою розширення збуту продукції виробники продуктів харчування створюють власні торгові марки, розвивають мережі фірмової торгівлі, оптових баз та представництв.

Частка продукції харчової промисловості у зовнішній торгівлі України

Прказники	Експорт						Імпорт					
	1996	1998	1999	2000	2001	2002	1996	1998	1999	2000	2001	2002
Продукція харчової промисловості												
Сальдо по всій торгівлі, млн дол. США	-	-	-	-	-	-	-4198	-2038	-265	+617	+490	+980
у т. ч. по продукції сільського господарства і харчової промисловості	+1618	+329	+527	+468	+698	+1275	-	-	-	-		

Споживання основних продуктів харчування свідчить про те, що попит населення на дані товари повністю не забезпечується промисловим виробництвом. У споживанні збільшується частка продуктів харчування, вироблених підприємцями-фізичними особами, в особистих підсобних господарствах населення та завезених товарів. (Таблиця 6)

промисловості, а саме: створення сприятливих умов для активізації інноваційного розвитку галузі, прискорення модернізації її матеріально-технічної бази, впровадження сучасних технологій та широке застосування новітніх наукових розробок.

Для досягнення поставлених цілей, на нашу думку необхідно здійснити низку важ-

Таблиця 6

Споживання продуктів харчування на одну особу

(кілограм)

Прказники	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	
							область	Україна
М'ясо і м'ясопродукти в перерахунку на м'ясо (включаючи сало і субпродукти в натурі)	42,4	31,0	29,8	29,1	30,0	30,3	32,6	38,5
Молоко і молочні продукти (в перерахунку на молоко)	359,2	311,6	295,0	289,9	300,9	301,6	303,5	226,0
Яйця, штук	208	141	167	171	181	182	208	220
Риба і рибо продукти	10,8	2,2	5,1	5,2	6,3	7,3	7,9	12,3
Цукор	46,4	27,9	34,7	34,1	30,9	30,9	33,4	38,4
Олія	10,3	6,1	8,3	8,3	9,0	10,0	12,2	13,0
Картопля	193,2	124,5	171,9	160,8	174,2	192,8	199,5	141,4
Овочі і баштанні	93,0	60,4	72,3	77,0	79,3	80,2	82,3	115,4
Плоди, ягоди та виноград (без переробки на вино)	43,9	42,5	22,5	25,1	22,8	22,5	22,6	33,9
Хлібні продукти	188,0	160,9	138,4	140,6	135,6	128,9	134,6	125,6

З року в рік від діяльності харчової промисловості збільшуються надходження до бюджету. Так, у 2001 р. вони перевищили 4 млрд грн, у тому числі майже 2 млрд грн акцизного збору від реалізації спирту, алкогольних напоїв, пива та тютюнових виробів. Це на 30% більше, ніж у 2000 р. У 2002 р. до державного бюджету надійшло понад 5 млрд грн. Майже 85% надходжень забезпечено за рахунок сплати акцизного збору, податку на додану вартість, податку на прибуток підприємств.

Така ситуація дозволяє нам сформулювати основні пріоритети розвитку харчової про-

ливих заходів, а саме: по-перше, скоротити імпорт продовольства і створити необхідне економічне середовище для його власного виробництва і всебічної підтримки вітчизняного товаровиробника. Для розв'язання цієї проблеми варто залучити всі можливі джерела, проте перевагу і стимулювання відповідно дати тим, які в даний час є найбільш реальними і перспективними в кожному регіоні; по-друге, розробити принципи всебічної підтримки політики самозабезпечення регіонів, що дає змогу на такому рівні створити реальні можливості найповнішого врахування особливостей і традицій, форму-

внина продовольчого фонду; по-третє, продовольча політика держави має чітко визначити місце й роль різних форм власності і підприємництва у формуванні ринку продовольства. Не заперечуючи значення державного сектора, слід також орієнтувати виробництво продовольства на кооперативних засадах.

На особливу увагу при цьому заслуговують питання державного регулювання і підтримки харчо промислового виробництва. Узагальнення десятирічного вітчизняного досвіду переходу до ринку та сторічного досвіду країн із розвинутою економікою дозволяє зробити такі основні висновки:

створення та ефективне функціонування соціально орієнтованої економіки неможливе без державного регулювання найважливіших параметрів розвитку суспільного виробництва і соціальної сфери. Це зумовлене тим, що не всі функції і дії, котрі потрібні для ефективного перебігу відтворювальних процесів і забезпечення повноцінного життя суспільства, можуть бути реалізовані через ринкові відносини;

ринок, як основний регулятор виробництва, сам стає суб'єктом державного регулювання з орієнтацією на досягнення соціального прогресу;

державне регулювання економіки повинне не підміняти ринковий механізм, а лише доповнювати його завдяки переважанню економічних важелів впливу на розвиток суспільного виробництва;

основними принципами державного регулювання економіки мають бути: по-перше, мінімальне втручання державних органів у економічні процеси (ім доцільно делегувати лише ті функції, які не можуть бути забезпечені суб'єктами ринкових відносин); по-друге, вплив відповідних владних структур на розвиток соціально-економічних процесів здійснюється за допомогою встановлених державою економічних регуляторів і нормативів;

найбільшого державного регулювання і підтримки вимагає харчова промисловість. Зумовлено це тим, що ця галузь є життєво необхідною в будь-якому суспільстві і розглядається як пріоритетна при обґрунтуванні перспектив соціально-економічного розвитку країни.

IV. Висновки. Аналіз динаміки обсягів виробництва і галузевої структури харчової промисловості України не буде завершеним,

якщо ми не дамо відповіді на запитання: яку ж галузеву структуру харчопромислового виробництва доцільно планувати на перспективу.

На нашу думку, вирішальний вплив на зазначені структурні зміни в перспективі матиме рівень конкурентоспроможності окремих видів продукції та їх груп як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках, а також можливості її підвищення по кожному з видів продукції. Головним при цьому, безумовно, є конкурентоспроможність на зовнішньому ринку, адже досягши її там, ми досягнемо її і на внутрішньому ринку. До того ж для захисту вітчизняного товаровиробника на внутрішньому ринку держава повинна використовувати цілу систему заходів, зокрема, застосування імпортного мита.

Якщо ж узяти до уваги, що трудо-, енерго- і капіталомісткість продукції харчової промисловості значно високі, то можна з упевненістю здійснювати прогнози показників про значні можливості досягнення конкурентоспроможності продовольчих товарів в Україні.

Таким чином, основними складовими підвищення конкурентоспроможності харчової продукції та подальшого зміцнення позицій галузі на внутрішньому і зовнішньому ринках є підвищення ефективності виробництва з використанням переваг, характерних для середніх і великих підприємств; посилення інтеграційних процесів, раціональне розміщення та регіональна спеціалізація виробництва; розвиток сучасного наукового забезпечення харчової промисловості, високорозвинутого продовольчого машинобудування; удосконалення виробничої інфраструктури, забезпечення високих показників екологічної безпеки галузі; подальший розвиток конкурентного середовища серед підприємств з метою забезпечення здешевлення вітчизняної продукції, розширення вітчизняного споживчого попиту і стимулювання збільшення обсягів продукції харчової промисловості.

1. Україна за роки незалежності, 1991 – 2003. 5-е вид., перероб. та доп. – К.: Нора – Друк, 2003.

2. Україна у цифрах у 2004 році: Статистичний довідник. За ред. О.Г. Осаулєнка. – К.: «Консультант», 2005.

3. Статистичний бюлетень: Про роботу промисловості області за 2005 рік. За ред. Колімбровського М.М. – Івано-Франківськ, 2006.

In the article the changes of production volume of enterprises of food retail industry are analysed for 2004–2005, the tendencies of structural changes on the basis of estimation of dynamics of production

volume and investments in food retail industry of Ukraine are estimated. The ways of improvement of structure of food industry are offered.

Якубія В.М.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КАРПАТСЬКОГО СЕЛА

Досліджено організаційні аспекти сучасного стану сільського господарства в регіоні. Визначено організаційні передумови стратегічного розвитку аграрного сектора. Обґрунтовано основні завдання соціально-економічного розвитку Карпатського села.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, регіон, організаційні передумови, господарства населення, агроформування.

I. Вступ. Перехід аграрного сектора на ринкові засади функціонування спричинив значні зміни в соціально-економічній сфері на селі. Подальший розвиток сільської території залежить як від суб'єктів господарювання на ній, так і від рішень і дій державних органів влади. Проте, в будь-якому випадку, в основі визначення перспективи певного елемента економічного життя лежить аналіз наявних передумов та особливостей його розвитку на сучасному етапі. Тобто висхідним етапом в процесі окреслення стратегії сталого розвитку Карпатського регіону повинен бути детальний аналіз позитивних і негативних наслідків попередніх періодів функціонування аграрних відносин, їх причини, а також дослідження сучасних умов та засад господарювання аграрних товаровиробників.

Проблемі забезпечення сталого розвитку села Карпатського регіону приділяють увагу такі вчені як: І.Ф. Баланюк, В.Х. Брус, М.В. Вишиванюк, Г.Д. Гуцуляк, М.В. Щурик, В.В. Юрчишин. Водночас залишаються окремі аспекти даного питання недостатньо дослідженими. Зокрема, виникає потреба у детальному вивченні організаційних чинників процесу реформування та їх впливу на сьогоднішній день – як однієї з основних передумов налагодження подальшого розвитку аграрного сектора.

II. Постановка завдання. Досліджуючи тенденції становлення нових аграрних відносин в Карпатському регіоні необхідно вивчити вплив організаційних факторів, які мали місце впродовж періоду реформ, на сучасний стан розвитку сільського господарства. На цій основі запропонувати певні напрями, що сприятимуть забезпеченню соціально-економічного розвитку сільської території.

При розробці даної теми автором застосовувались загальнонаукові та специфічні методи: аналіз і синтез – для вивчення рівня розвитку господарських структур; порівняння – для співставлення даних по регіону із середньо державними; метод наукової абстракції – для формулювання висновків та визначення завдань стратегічного розвитку сільського господарства.

III. Результати. Сучасний етап розвитку аграрних відносин в регіоні умовно можна назвати «стабілізаційним» (враховуючи основні соціально-економічні показники становлення сільської території). Даний період, як і попередній (аграрного реформування) створює певні засади та передумови для налагодження подальшого розвитку АПК.

З метою визначення тенденцій стратегічного розвитку слід, перш за все, детально дослідити організаційні аспекти сучасного етапу становлення аграрного сектора, виявити їх позитивні і негативні наслідки. Особливо це стосується аналізованого регіону Карпат, в якому найперше розпочалися процеси реформування. Так, початком підготовчої роботи, спрямованої на кардинальні зміни у земельних відносинах на селі стало прийняття ще 19 вересня 1990 року ухвали Львівської обласної ради «Про першочергові заходи відродження села», у якій земля проголошувалась власністю народу [1, 65]. Далі